

tasavvuf

İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

Ankara, 2000

***Ceride-i Sûfiyye*'den İmâm-ı Gazâlî'nin Bir Mektubu**

Halis

Hazırlayan: Halim GÜL

Yayına hazırladığımız bu mektup, İmâm-ı Gazâlî Tus'ta ikamet ederken Vezir Nizâmu'l-Mülk tarafından yapılan bir davet üzerine vezire bir cevap niteliği taşımaktadır.

İmâm-ı Gazâlî'nin Nizâmiye Medresesi'ndeki yerini kardeşi Ahmet Gazâlî'ye bırakarak 488/1095 yılında Bağdat'tan ayrıldığını, Nizâmu'l-Mülk'ün ise 485/1092 yılında İsmâîlî ajanlarca öldürüldüğünü¹ düşünürsek böyle bir davetin tarihen imkânsız olduğunu anlarız. Fakat kaynaklarda, Gazâlî'yi Nizâmiye Medresesi'ne dönmeye ikna eden vezirin Nizâmu'l-Mülk'ün oğlu Fahu'l-Mülk olduğu bildirilmektedir.² Bunun için bu mektubun Nizâmu'l-Mülk'ün oğlu Fahu'l-Mülk'e hitaben yazılma ihtimali daha büyüktür. Yalnız İmâm-ı Gazâlî'nin Selçuklu Sultanı Sencer'e hitaben Farsça bir mektup yazdığını ve bu mektubun Fatih kütüphanesi No:5426'da kayıtlı olduğunu tesbit ettik.³ Fakat mektubu incelediğimizde, yayına hazırladığımız mektupla farklı içeriğe sahip olduğunu gördük.

Biyografisi ile ilgili bilgi bulamadığımız Ceride-i Sûfiyye yazarlarından Halis'in adı geçen dergide yayınlanmış makaleleri şunlardır:

1. Hz. Fatih'in Abdurrahman Câmî'ye Lisan-ı Fârisî ile Bir Mektubu ve Camî'nin Cevabnâmesi.
2. Sîret-i Salahaddîn Eyyübî
3. Marifetu'n-Nefs
4. Tasavvuf-i İslâmî

1 Fahrî, Mâcid, *İslâm Felsefesi Taribi*, çev: Kasım Turhan, İstanbul 1987, s. 173.

2 Çağırıcı, Mustafa, "Gazâlî" *T.D.V.I.A.*, c. 13, ss.492-493.

3 Mektubun aslı ve tercümesi için bakınız; M.Şerafeddin, *Daru'l-Funun İläbiyat Fakültesi mecmuası*, S: I, İstanbul 1341/1925 ss. 42-51.

5. Mekârim-i Ahlâk
6. Esrâr-ı Kur'âniyye
7. İmam-ı Şafiî
8. Hakâyık-ı Kur'âniyye
9. Câmî'nin Bir Münâcâtı
10. Tefekkür ve İtibar
11. Ma'rifetullâh
12. Terbiye-i İslâmiyye
13. Ahvâl-ı Şuâra
14. Cümle-i Hikemiyye
15. Fahreddin Râzî'nin Kitabu'l-İcâz'ından
16. Yâd-ı Mâzî
17. Kasım b. Ali el-Harîfî
18. İbadet ve Mesâiye Taalluk Eden Ahkâm-ı İlähiyye
19. Hikemiyât-ı Hz. Muhyiddin
20. Düstûr-ı İlähî
21. Emir Ali Kâdir Abdulkadir
22. Hikmet-i Ahlâk
23. Muhammed Abduh'un Bir Makâle-i Siyasiyyesi
24. Hayır ve Saâdet
25. Ahkam-ı Tarikat
26. Hakâyık ve Tasavvuf

İmâm-ı Gazâlî'nin Bir Mektubu

İmâm-ı Gazâlî Hazretleri'nin Şehr-i Tûs'da mukîm olduğu sırada da'vet-i vakı'aya cevaben Vezir Seyyid Nizâmu'l-Mülk'e ber vech-i âtû iş'ârâtta bulunmuştur.

Centâb-ı Hakk'ın ism-i şerîfi ile ibtidâ olunur. Umûr-ı külliye hep O'nun zîr-i kabze-i kudretindedir. Ma'lûm-ı 'âlîleridir ki, halk teveccühlerinde, üç tâifeye inkisâm eder. Birisi 'avâmdır. Bunlar mahdûdu'l-mu'âmeledir. Rasûl-i Ekrem Efendimiz Hazretleri'nin hadîs-i şerîflerinde mezkûr olduğu üzere, kendi mer'âlarında râî bulunan ğanem gibi kurdun tasalludundan mahfûz kalan takıma benzer. Hubb-i mal ve şeref onlar her şeyden gâfil kılar. İkincisi havâsdir, bunlar âhireti tercih eder, mu'âmelât-ı uhreviyye ile 'âmil olur, 'âmâl-ı sâlihaya hasr-ı enfâs eder. Bu takım (ed-Dünyâ harâmün 'alâ ehli'l-âhireti ve'l-âhoretü, haramun 'alâ ehli'd-dünyâ ve hü-mâ harâmâni 'alâ ehli'l-lah.)⁵ menhec-i müstakîminde taharri-i hakâyık ederler.

4 Öztemel, İsmail- Uçakçı, Mahir, *Ceride-i Sûfiyye İsimli Mecmuanın İndeksi (Makale ve Yazar Adına Göre)* Lisans tezi, Ankara Ü. İlähiyat Fakültesi, 1992

5 Dünya ahiret ehline haramdır, ahiret dünya ehline haramdır, her ikisi ise ehlullahı haramdır. (Suyutî, *Câmî'ü'l Ebâdîs*, haz. Abdulhalim Mahmud, Mısır, c. 4, s. 157.)

Ve üçüncüsü ehasdır, bunlar her mahlûkun fevkinde bir şey olduğunu bile-
rek kâinâtın fânî olduğuna kâinî'dir. Dünya ve âhiret mahlûkât-ı İlâhiyyedendir.
'Azam-ı umurun mut'ım ve münkihe râci' olarak anıyla beşeriyetin kâim olduğu-
na ve bunda behâyim ve devâbba müşarekete kanâ'at-ı kâmile hâsıl ederek, bu-
nun bir mertebe-i 'âliye olmadığını görüp bu hâlden i'raz ve Hâlık-ı A'zam'a, mû-
cid-i Ekreme, Mâlik-i zî-şan'a teveccüh ile (va'l-lâhu hayrun ve ebkâ)⁶ me'âl-i ce-
lîli kalb-i hakâik pınarında müncele olur. Hakikât-ı tevhîdden mâ'adâ mâsivânın
hiç ehemmiyeti olmadığını görüp hayrette kalır. Bu hâlde bunların 'indeinde
mevcûdât ikiye inkisâm eder. Bir kısmı ma'rifetu'llâh diğeri mâsivâdır. Bu halde,
mizân-ı hakîkatla ahvâl-ı mevcûdeyi muvâzene ettikleri zaman onların kalbi ci-
hât-ı haseneye meyelân ile sebatan tevakkı ider. Nitekim tabaka-i ûlâ tabaka-i
sâniyyeye nisbetle 'avam olduğu gibi, tabaka-i sâniye de, sâliseye nisbetle 'avam
olur. Bu hâlde onda bir mertebe-i raff'a kalır ki, o da Hâlık-ı 'Azam'a rucû'a ba'is
olan menhec-i kavîm-i tevhîddir. Bu hâlde beni zât-ı sâmilere tabaka-i 'ulyâdan
mertebe-i ednâya tenzîl buyuruyorsunuz. Benim aradığım mertebe-i 'ulyâ ise
a'lâ-yı 'illiyînin olan tarikât-ı İlâhiyye'dir. Hâlbuki bu tarikata vusûl için Bağ-
dad'ın, Tûs'un her mevki'in mertebesi musâvidir. Yeker yekerinde kurb ve bu'd
nisbetleri aranılmaz. Cenâb-ı Hakk'dan nevm-i ğafletten ikâzımızı taleb ederiz.
Hayat-ı fâniyede izâ'e-i zamandan tevekkî ile sa'adet-i beşeriyeyi te'mîn iden es-
bâbı, âmâde kılmamızla beraber kalb-i selîme mâlikiyet ve tefrîk ve temyîzinin
ve yed ile zahr-i ahireti de tedârîke aksâmîn başka temenni olamaz. Buradaki
tedrisatım ile gıda-yı rûhi te'min ve meşgul-ı tederrüs olan tâlibîn ise istikbâlen
sa'adet ve selâmet ve terakkiyet-i millete hâdim olacakları cihetle onlar ile de
dünyada bir hizmet etmiş olmak i'tibariyle nefsimi tatmîn ediyorum. Bu takrîrât-
ı celîle da'vet-i vakı'aya icabete ma'zûrum. Şurasını da nazar-ğâh-ı sâmilere
vad' iderim ki hakâyıka hizmet ile din-i mübîne hizmet etmiş olursunuz, 'ukûl-ı
selîme ashâbı Şeriat-ı mutahhara-yı İslâmiyyette 'akl ve mantuka muhalif bir şey
görmediler. Şerâyi'-i İslâmiyyetin ta'yin ettiği menâhic-i hakîkate sâlik oldular.
Zât-ı 'âlileri izhar buyurdıkları me'âsir-i 'ilm u 'irfân ile ifâda-i envâr-ı hakâyık et-
miş oldukları memâlik me'âli-i İslâmiyyet ile yine her-bâr tenvîre muktedir ol-
duğunuzdan vücudum size başkaca feyz-bahş olamaz. Cenâb-ı Hakk cümlemizi
minhâc-ı hakîkâta sâlik buyursun. Âmin.